

Populisme in het interbellum

Gijs Korenblik is docent geschiedenis op het Isendoorn College in Warnsveld.

Populisme is van alle tijden. Het begrip komt van het Latijnse woord voor volk: *populus*. De afgelopen twintig jaar wisten diverse populistische partijen veel invloed te vergaren in de Nederlandse politiek. Zo behaalde Lijst Pim Fortuyn 26 zetels in de Tweede Kamerverkiezing van 2002. Forum voor Democratie behaalde na de Provinciale Statenverkiezingen van 2019 twaalf zetels in de Eerste Kamer en de BoerBurgerBeweging overtrof dit resultaat in 2023 met zestien zetels. Hetzelfde jaar wist de PVV in de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 wel 37 zetels te behalen. Buiten Nederland zijn er tevens populistische partijen opmars, zoals Donald Trump (Verenigde Staten) of Javier Milei (Argentinië). En ook jaren eerder waren er al populistische partijen, waaronder Adolf Hitler.

Boven: *Reichsparteitag van de NSDAP in Nuremberg, 1929*. Foto: Robert Sennecke, *Internationaler Illustrations-Verlag Berlin SW 11*, Wikimedia Commons. Rechts: Javier Milei in de *Salón Blanco*. Foto: Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio Internacional en Culto de la República Argentina. Collectie: Flickr.

De opkomst van Adolf Hitler

Het begrip populisme domineerde de afgelopen jaren de mediakanalen. Het lijkt een 21e-eeuwse ontwikkeling, maar dit politieke fenomeen is er al veel langer. Er zijn door de eeuwen heen tal van populistische personen geweest. Adolf Hitler is hiervan een bekend voorbeeld. Waarom stemden de Duitsers op hem en wat is een populist eigenlijk? Aan het eind van de les kunnen leerlingen hier een antwoord op geven.

Wat?

Leerlingen verdiepen zich in de politieke opkomst van Adolf Hitler in de Weimarrepubliek ten tijde van het interbellum.

Waarom?

De opdracht geeft inzicht in de beweegredenen van Duitsers in de Weimarrepubliek om op Adolf Hitler te stemmen. Daarnaast oefenen de leerlingen met historische (zowel primaire als secundaire) bronnen. Ook krijgen ze inzicht in het begrip 'populisme' en de politieke uitwerking ervan.

Voor wie?

Bovenbouw vmbo, havo en vwo.

Wanneer?

De opdracht is te gebruiken bij het behandelen van de nasleep van de Eerste Wereldoorlog, het ontstaan van het fascisme, het leven in de Weimarrepubliek en de beurskrach van 1929.

Hoelang?

1 tot 2 lesuren.

Hoe werkt het?

In navolging van de lessen over de nasleep van de Eerste Wereldoorlog of het ontstaan van het fascisme (of andere gerelateerde historische onderwerpen), verdiepen de leerlingen

zich in de politieke opkomst van Adolf Hitler ten tijde van het interbellum. Dit doen zij door middel van een klein historisch onderzoek, waarbij het politieke begrip populisme centraal staat. Voordat de opdracht begint, leest de leerkracht met de leerlingen de inleiding. Vervolgens beginnen de leerlingen met deel A. Dit deel bestaat uit twee filmopdrachten die ze individueel of klassikaal kunnen maken. In de eerste filmopdracht kijken de leerlingen een uitlegvideo over populisme. Hierbij maken ze kijkvragen en deze werken ze vervolgens uit in een kleine samenvatting. Dankzij deze video weten de leerlingen onder andere welke kenmerken een populistische politicus heeft. In de tweede filmopdracht leren de

Hitler en Hindenburg tijdens de Dag van Potsdam, de opening van de nieuw gekozen Rijksdag, 1933. Collectie: Bulgarian Archives State Agency.

leerlingen waardoor populistische politici succesvol kunnen zijn. Ook hierbij worden kijkvragen gemaakt. Na het maken van deze vragen behandelt de leerkracht de antwoorden van beide filmopdrachten (inclusief samenvatting) klassikaal. De filmopdrachten hebben als doel om een referentiekader rondom het begrip populisme te creëren. Ook activeren de uitlegvideo's de voorkennis rondom hedendaagse politieke ontwikkelingen.

Mysterieopdracht

In deel B starten de leerlingen in groepjes een historisch onderzoek in de vorm van een mysterieopdracht. De groepjes bestaan uit minimaal drie en maximaal vier leerlingen en elk groepslid heeft daarbij een rol. Er is een groepsleider, kennisperson, schrijfbas en een contactpersoon. Deze rollen staan in de opdracht beschreven. De groepjes moeten door middel van zeventien historische bronnen een antwoord geven op de hoofdvraag: 'In hoeverre was Adolf Hitler succesvol als populist en welke factoren droegen hieraan bij?' De leerlingen komen tot een antwoord op deze hoofdvraag door eerst drie deelvragen te maken. De deel B-opdracht bestaat uit twee rondes. In de eerste ronde ordenen de groepjes de bronnen per deelvraag en in de tweede ronde beantwoorden ze zowel de deelvragen als de hoofdvraag door middel van de gekozen bronnen.

Het antwoord op de hoofdvraag en de antwoorden op de deelvragen worden in deel C besproken. Dit wordt klassikaal gedaan. In dit deel van de opdracht zit ook een korte terugblik. Deze bestaat uit twee onderdelen, waarbij de docent een coachende rol heeft. In het inhoudelijke onderdeel beantwoorden de leerlingen drie vragen omtrent de opkomst van Hitler. Het tweede onderdeel heeft betrekking op het groepsproces. Hierbij speelt de contactpersoon uit het groepje een hoofdrol, omdat hij zijn groepsgenoten met behulp van een paar vragen moet evalueren.

Wat levert het op?

Deze opdracht biedt de leerlingen een referentiekader rondom populisme. Zo weten ze uit welke kenmerken deze politieke stroming bestaat en ze kunnen het succes van populistische politici verklaren. Daarnaast is de mysterieopdracht in deel B een van de meest motiverende en krachtige activiteiten binnen het Actief Historisch Denken. Een mysterie gaat altijd over een uitdagend probleem of dilemma, wat vraagt om onderzoek en een oplossing. Het onderzoek gebeurt aan de hand van bronnen met informatie. Deze historische bronnen bestaan voor een groot deel uit fragmenten van de 'Abelpapers' en geven inzicht in de gevoelens en het denken van mensen die op Adolf Hitler stemden. Zo wordt bijvoorbeeld duidelijk

welke aantrekkingskracht Hitler had op de gewone Duitser. Ook geven de bronnen inzicht in zowel de politieke als sociaal-economische omstandigheden van de Weimarrepubliek. Bovendien ontwikkelen leerlingen historische empathie dankzij de primaire bronnen, omdat ze zich door deze ooggetuigenverslagen beter kunnen inleven in de mensen die op Adolf Hitler stemden. Ze ontwikkelen een historische band.

De leerlingen oefenen tevens met historische vaardigheden als het toepassen van bronnenkritiek. Ze moeten de historische bronnen ordenen en vervolgens analyseren. Ze kruipten als het ware in de rol van historicus en moeten afgewogen keuzes maken. Daarbij oefenen de leerlingen met werken in groepsverband. Ze moeten voor het beantwoorden van de historische vragen samenwerken en hierbij is het belangrijk dat ze hun rollen goed uitvoeren. Daarnaast kunnen de taken ervoor zorgen dat 'stille' leerlingen floreren, omdat ze de kans krijgen om zichzelf op een andere manier aan groepsgenoten te presenteren. Verder kan het werken in (willekeurige) groepen de groepscohesie in de klas vergroten, omdat de leerlingen elkaar beter kunnen leren kennen. ●

Het lesmateriaal is te vinden op www.vgnkleio.nl.

Verder lezen

Dassen, P. (2021). *De Weimarrepubliek 1918-1933*.

Over de kwetsbaarheid van de democratie (Amsterdam).

Flikkenschild, R. (2012). *Adolf Hitler. Zijn NSDAP als Populistische Partij* (Universiteit Utrecht).

Van Kleef, B. (2024). 'Abelpapers in de klas. Waarom mensen lid werden van de NSDAP', *Kleio* 2.

Vries, J. de (eindred.) (2004). *Actief Historisch Denken. Opdrachten voor activerend geschiedenis-onderwijs* (Boxmeer).